

magma

MAGMA • 1/2022

Karin Creutz

**SYNEN PÅ DET SVENSKA I FINLAND
INOM FOSTERLÄNDSKA RÖRELSER**

Synen på det svenska i Finland inom fosterländska rörelser

Utgivare: Tankesmedjan Magma

www.magma.fi

Magma 2022

Layout & tryck: Oy Nord Print Ab

Pärmbild: jovannig/stock.adobe.com

Bild på författaren: Peter Creutz

ISBN: 978-952-7328-25-5 (online)

Magma:

ISSN-L: 1798-4629

ISSN: 1798-4610 (online)

Magmas rapporter kan fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.

Karin Creutz

**Synen på det svenska i Finland
inom fosterländska rörelser**

Om författaren

Karin Creutz (PM, doktorand) är sociolog och forskar om identitet och samhällskonflikt vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Hennes doktorsavhandling behandlar mediedebatter om islam under 2000-talet och i sitt pågående projekt studerar hon konsensus och konflikt i svenskspråkig opinionsjournalistik. Hennes senaste publikationer behandlar bland annat metodologi i forskning om laddade samhällsfrågor, radikal höger och polariseringens dynamik. Hon har även studerat myndighetsupplevelser i oppositionella miljöer (radikala politiska och religiösa rörelser samt motorcykelklubbar), samt minoritets- och integrationsfrågor.

Innehållsförteckning

Introduktion	6
Lika många åsikter som människor?	8
Det svenska och det fosterländska	13
Det svenska i Finlands historia	16
Språkrelationer och attityder	18
Språkklimatet idag	20
Det svenska språkets status och språkpolitik	24
Skolspråksdebatten	27
Det svenska språkets framtid	31
Sammanfattning: Maktrelation eller gemenskap?	33
Yhteenveto	37
Författarens tack	40
Källor	41
Noter	44

Introduktion

2000-talet har dominerats av hätska debatter om tillhörighet och representation. Samhällets polarisering har medfört ett hårdare politiskt tonläge. De högerpopulistiska Sannfinländarna har blivit ett av de stora partierna, samtidigt som det uppstått nya politiska rörelser som till exempel Reformi-koalitionen. På gräsrotsnivå har Suomen Sisu fortlevt som förening under 2000-talet, medan nya nationalistiska nätverk och organisationer har bildats, omstrukturerats och uppstått i nya former.

Syftet med den här studien är att med hjälp av 29 djupintervjuer skapa en bättre förståelse för hur fosterländska aktörer ser på svenskan som en del av Finlands historia, nutid och framtid. Passar svenskan in i uppfattningen om vad Finland är eller borde vara? Och, i så fall, på vilket sätt? Jag har intervjuat både svensk- och finskspråkiga fosterländska aktörer – en heterogen samling med både partipolitiskt obundna samhällsaktiva¹ och högerpopulistiska partipolitiker. Jag använder begreppet *fosterländsk*, eftersom det omfattas av alla intervjuade.² *Radikal höger*, *alternativ höger*, *ytterhöger* och *extremhöger* används i en viss mån synonymt, men hänvisar också till olika politiska inriktningar i fältet.³ Därför används dessa begrepp inte här.

I offentligheten diskuteras frågor om det svenska Finland i relation till svenska språkets ställning, speciellt svenskan i skolan, men också i identitetspolitiska sammanhang. Den sannfinländska ledningen hade under Timo Soinis tid en uttalad antisvensk agenda och höll språkfrågan levande. Forskning utförd på 2010-talet tyder på att språkfrågan åter har politiserats. Studier av attityder till det svenska i Finland visar att sannfinländska sympatisörer har ett mer kritiskt förhållningssätt till det svenska än finländare i medeltal.⁴ Samtidigt

visar analyser⁵ att den tidigare partiledningen var mer kritisk mot svenskan än partiets väljarskara överlag.

Trots att språkfrågan aktualiserats på nytt finns det inte kvalitativ forskning om hur språkpolitik upplevs, tolkas och förhandlas bland aktörer på det fosterländska fältet. Denna studie gör en djupdykning i attityder till och upplevelser av det svenska Finland på just detta politiska fält.⁶ Vad associerar man med det svenska i Finland och hurdana upplevelser har man av språket? Hur ser man på språkpolitiken, det svenska i Finlands historia och hurdan koppling har språket till ens identitet och politiska hemvist? Det finns inga vetenskapliga studier om ämnet, trots att högerpopulismens och den radikala högerens uppsving under 2000-talet medfört debatter om språkrelationerna. Studiens syfte är att ge en djupare inblick i synen på det svenska bland fosterländska aktörer. Jag summerar här mina centrala observationer i ljuset av forskning från 2000-talet. En mer ingående genomgång av intervjuerna presenteras i andra delen av studien som publiceras på Magmas webbplats.

Lika många åsikter som människor?

Deltagarna i studien är inte slumpmässigt utvalda. För att nå olika perspektiv på och upplevelser av det svenska i Finland har jag sökt personer med olika språkbakgrund, från olika regioner, med olika socioekonomisk bakgrund, ålder, kön osv. Jag har valt deltagare utgående från två huvudsakliga kategorier. Den första är finskspråkiga fosterländska aktörer med inflytande över fältet, så kallade influerare. En del av dem har synliga positioner och inflytande i fosterländska medier samt i organisationer och nätverk, medan andra verkar i högerpopulistiska partier. Den andra kategorin består av svensk- och tvåspråkiga fosterländska aktörer. En del av dessa är aktiva på sociala medier och har många följare medan andra är medlemmar i populistiska partier.

Alla medverkande är öppna med sin politiska övertygelse och några har varit engagerade i debatter om det svenska, medan andra har varit i beröring med frågorna inom politiken. Bland de intervjuade finns personer som varit del av eller funnits nära den sannfinländska ledningen samt personer som leder eller har lett några av de största alternativa medierna i Finland. Det är viktigt att påpeka att de medverkande inte utgör en enhetlig grupp. Jag har avgränsat materialet så att jag intervjuat personer som agerar inom det demokratiska systemet. Jag har inte intervjuat representanter från revolutionära eller radikala våldsbejakande grupper, såsom nynazistiska nätverk eller så kallade gatupatruller. Flera av de partipolitiskt aktiva är mycket kritiska till de partipolitiskt obundna samhällsengagerades verksamhet och vice versa. Det finns också avsevärda skillnader i ideologi och världsbild.

De som deltagit i studien representerar ett brett spektrum av åsikter och verksamhetsformer. Det som förenar är en identifikation med Finland, en

stark betoning på autonomi och ett huvudsakligen kritiskt förhållningssätt till överstatliga institutioner, såsom EU. Vissa upplever att EU fråntagit Finland dess självständighet. Andra anser att EU även medför nytta gällande till exempel handel och rörlighet. Majoriteten har en restriktiv syn på invandring, men även där finns variation. Vissa har ett etnocentristiskt synsätt på invandring, där specifika kulturer upplevs som icke önskvärda. Andra utgår från invandringens syfte och accepterar arbetskraftsinvandring, men vill begränsa den humanitära invandringen som anses vara för kostsam. Även detta synsätt kan innefatta drag av etnocentrism.

Synen på tillhörighet rör sig likaså över en bred skala. Vissa avgränsar finländskhet till härkomst, med rötter och språk, medan andra anser att det är frågan om lojalitet. De som arbetar för samhället eller till exempel deltar i landets försvar och identifierar sig med nationen accepteras. Vissa står ekonomiskt och politiskt sett närmare vänstern medan andra är borgerliga. Vissa är för en stark stat med reglering, andra är libertarianer. Vissa anknyter till kristendomen medan andra är mot kyrkan. De intervjuade är huvudsakligen värdekonservativa, huvudsakligen för demokrati – vissa skulle föredra direkt demokrati – och har ett känslomässigt förhållningssätt till hemlandet, som tar sig uttryck i stolthet och plikt. Det finns politiker med lång erfarenhet och nya aktiva, med verksamhet som sträcker sig från partipolitik på nationell nivå till demonstrationer. En del är nättrollande provokatörer, andra publicerade författare. Några av de intervjuade har flera högskoleexamina, andra har grundskolebakgrund. Deras politiska bakgrund sträcker sig från finskhetsrörelsen till SDP, de Gröna, SFP och Samlingspartiet.

I studier som behandlar attityder till det svenska i Finland framträder högerpopulismen eller fosterländskheten som ett politiskt fält, bland annat genom kategorin ”sannfinländsksinade”.⁷ Analyser visar var dessa placerar sig i frågor om skolsvenskan, som tidigare varit en av det Sannfinländska partiets politiska

tyngdpunkter, eller gällande frågor utanför politiken, som sociala relationer. Denna studie diskuterar frågorna från ett upplevelseperspektiv, för att se hur man förhandlar, argumenterar och debatterar kring dessa frågor. Samtidigt är det viktigt att poängtera att deltagarna inte representerar något enskilt parti. Bland de partipolitiskt aktiva finns sannfinländare och Ålandsdemokrater, och bland de samhällsaktiva finns personer som varit uppställda på valmanslistor och verksamma i småpartier. Respondenternas åsikter representerar med andra ord inte de partier de tillhör. Jag har inte analyserat politiska dokument, men för att få en insikt i den fosterländska diskursen har jag läst politiska program och utlåtanden samt kartlagt nätdiskussioner på Homma forum och artiklar från MV Lehti.⁸

Studiens 29 intervjuer har samlats in genom ostrukturerade diskussionsintervjuer, *engagerade dialoger*,⁹ där samtalsparterna – forskaren och respondenten – tillsammans utforskar ämnet i fråga genom en fri, ostrukturerad diskussion. Tanken är att möjliggöra en öppen diskussion om laddade frågor. Det var viktigt i detta fall eftersom det råder en misstro mot den akademiska världen inom vissa fosterländska kretsar. Dessutom har jag själv svenska som modersmål och projektet utförs för en svenskspråkig tankesmedja. Målet med diskussionerna har varit att komma åt både hur det svenska upplevs och samhällseliga diskurser om det svenska.¹⁰ Analysen¹¹ kompletterar tidigare kunskap och tillför ett upplevelseperspektiv. Intervjuerna genomfördes under sommaren 2021, tiden strax före och efter Sannfinländarnas ordförandeval som återigen väckte debatt om den obligatoriska skolsvenskan. En av respondenterna inledde intervjun med en kort och koncis formulering, som också summerade hur samtliga respondenter förhöll sig till studien: *temat är intressant och aktuellt!* (org. *kiinnostava aihe ja ajankohtainen!*).

Personerna som deltog i studien visar på den mångfald som präglar frågan om det svenska. I gruppen ingår svenskspråkiga, tvåspråkiga och finskspråkiga från områden med olika lokala språkförhållanden. Där finns en svenskspråkig som bytt modersmål till finska och en finskspråkig som bytt modersmål till

svenska, finskspråkiga som är integrerade i svenskspråkiga sociala miljöer och vice versa. Även sverigefinnar som flyttat till Finland och finskspråkiga som flyttat till Sverige ingår. Flera av respondenterna har tvåspråkiga familjer med barn i antingen svensk- eller finskspråkiga skolor, eller i språkbadsskolor.

Studien visar hur språkfrågor aktualiseras på olika livsområden, från olika perspektiv och genom olika teman. Vi rör oss från språkomgivningen under uppväxten till den språkliga identiteten och sociala relationer i vuxenlivet. Teman som berörs är politik, ideologier och tolkningar av samhället och historia samt den konkreta vardagen, såsom det dagliga livet på tvåspråkiga orter.

Med tanke på vad tidigare studier visat om åsikter om det svenska bland högerpopulister och finskhetsproponenter är de intervjuades koppling till och syn på svenska överraskande mångsidig. Det svenska tolkas huvudsakligen genom egna upplevelser av en svensk- eller tvåspråkig social miljö och genom relationer över språkgränserna. De medverkande som har färre direkta svenskspråkiga kontakter upplever det svenska huvudsakligen genom vad som sägs och skrivs i offentligheten. Eftersom materialet är kvalitativt har jag inte gjort systematiska jämförelser mellan språkgrupperna, men skillnader som grovt går att urskilja gäller huvudsakligen relationen till språket. För svensk- och tvåspråkiga har ämnet en direkt identitetsförankring medan finskspråkiga anlägger ett samhällsperspektiv på språkförhållandena.

Det svenska i Finland kopplas till den svenskspråkiga befolkningen och till de sociala sammanhang språkgrupperna delar. Men kopplingar görs också till hemlandets kultur, tradition och historia samt till politik, förvaltning och frågor om samhällets framtid. Svenskan upplevs vara en del av fosterlandet, oskiljaktigt från det självständiga Finlands uppkomst, integrerat i uppbyggnaden av landet och sociokulturellt erbjudande en ”berikande pluralism i ordets bästa bemärkelse”. Svenskan upplevs också vara en maktinstans som i dagens samhälle

inte är synlig men som upprätthåller historiskt erhållna privilegier. Två synsätt framträder således som grundläggande: ett maktkritiskt och ett med fokus på gemenskap. Ämnet väcker en mängd olika associationer och sammankopplade känslor, med både harmoni och disharmoni och inte utan inbördes paradoxer. Personer med mycket kritiska synsätt uttrycker även förståelse, medan personer som har ett positivt perspektiv också ser på vissa aspekter med hård kritik.

Det svenska och det fosterländska

Det fosterländska fältet framträder i studien som politiskt mångsidigt och det präglas av olika konkurrerande förståelser av det svenska. I intervjuerna framkommer att det också inom Sannfinländarna förekommer markant olika förhållningssätt till det svenska i Finland.¹² von Schoultz¹³ jämförelse av olika datamaterial visar en större enighet bland sannfinländare än bland andra partiers anhängare i frågor om den obligatoriska skolsvenskan, men i synen på Finlands framtida tvåspråkighet är partiet lika splittrat som andra partier. De sannfinländska väljarnas syn på framtida tvåspråkighet avviker enligt von Schoultz inte avsevärt från synen på tvåspråkigheten bland de som väljer att lägga sin röst på Vänsterförbundet. I motsats till andra partier har de sannfinländska väljarna varit mer positiva till svenskan än partiets ledning.¹⁴ von Schoultz konstaterar också att partiets ledarskap har varit betydande mer radikalt och antisvenskt än dess väljarskara. Materialet i von Schoultz analys är dock från 2015 och således syns inte linjeförändringen i partiets ledning år 2017; inte heller partiets aktivering i svenskspråkiga områden eller den ökade mängden svenskspråkiga sannfinländare, som skedde först senare. Den tidigare partiledningen med Timo Soini och Sampo Terho upplevs av flera respondenter i min studie – både svensk-, två- och finskspråkiga – ha varit ”svenskfiertlig”, och förändringen i synen på språkfrågan har för många haft sitt att betyda för valet att gå med i partiet. Respondenter utanför partipolitiken med en kritisk syn på svenskans betydelse i samhället anser i sin tur att inte ens Soini eller Terho har varit tillräckligt radikala i sin kritik av det svenska. En av de intervjuade påpekar att det svenska maktinflytandet ekar över hela det finländska partietablissemang, i vilket Sannfinländarna upplevs ingå.

Fosterländskheten har olika innebörd för studiens deltagare. Den är symbolisk, identitetskopplad och politisk-ideologisk, för vissa en självklarhet, personlig

och emotionell, för andra en samhällssyn. Således kopplas även det svenska till fosterländskheten på olika sätt. För svenskspråkiga är det frågan om sammanhängande delar av den egna identiteten. Alla svenskspråkiga respondenter och flera av de tvåspråkiga kopplar både det svenska språket och fosterländskhet till sin identitet. Båda aspekterna knyts också till den egna historien, med svenskspråkiga släktingar i tidigare generationer som krigat för Finland. Detta är även för en del av respondenterna den huvudsakliga drivkraften bakom fosterländskheten. De ser landets autonomi som hotad av EU och bevarandet av nationell tradition och kultur som deras plikt. Många svenskspråkiga respondenter säger att det finns en uppfattning bland finskspråkiga utan kontakter över språkgränsen om att finlandssvenskar skulle identifiera sig med Sverige snarare än med Finland. De upplever uppfattningen som absurd, och flera skrattar åt tanken att svenskspråkiga skulle heja på Sverige i stället för Finland i ishockeymatcher.

Majoriteten av de partipolitiskt aktiva respondenterna ser Finland som ett europeiskt land och man upplever Sverige och på ett bredare plan Norden som sociokulturellt nära. Ideologiskt skiljer sig den inhemska högerpopulismen inte från annan europeisk högerpopulism. I fokus står ”den vanliga människan”, och man upplever att socioekonomisk utsatthet och åldringsvård nedprioriteras. Samtidigt anser man att för mycket resurser satsas på flyktingfrågor och biståndsarbete, och att EU:s makt är för omfattande. Politiken är värdekonserverativ, med stöd för ett starkt försvar och autonomi, konkurrenskraft med småföretagares intressen över storkapitalets, och en betoning på familj och traditioner.

Bland de samhällsaktiva råder även en antivästerländsk diskurs, och de upplever att det genuina Finland under de senaste 1000 åren har utsatts för förtyck från väst. Högerpopulismen anses delvis tjäna globalismen. Politiskt positionerar sig argumenten i vissa frågor närmare kommunismen än den radikala högern och

öst uppfattas som närmare än väst. Samtidigt råder en stark tro på individens rättigheter och frihet versus fascistiskt förtryck. Postkoloniala argument om ursprungsfolks rätt till traditioner och identitet lyfts fram för att poängtera hur finsk kultur, språk och befolkning diskriminerats.

Det svenska i Finlands historia

Majoriteten av de finskspråkiga deltagarna ser det svenska i Finland som en del av fosterlandet. Det kan vara en naturlig del av vissa regioner, en del av det finländska (gemensam historia, gemensam kultur) eller finländskt i sin säregenhet (jfr. det karelska, samiska osv.) och således någonting av värde. Finland representeras av en historia som är gemensam för språkgrupperna med uppoffringar och insatser, samt med gemensamma nationalhjältar såsom Mannerheim och jägarrörelsen. Den svenskspråkiga kultureliten upplevs ha haft en avgörande roll för den finländska nationstanken och autonomi.

Samtidigt delar de flesta en uppfattning om en maktobalans i Finlands historia med negativa konsekvenser för den finskspråkiga majoriteten. En del anser att detta är historiens och samhällets gång, och att man inte i generationer kan hysa agg. Andra upplever att dessa frågor strategiskt förtigs eller förvrängs, och att det svenska framställs endast i positiv dager, vilket de upplever som ett exempel på ett fortlevande förtryck. Argumenten om Finland som en förtryckt koloni har framträtt under språkstridstiderna. Det svenska i Finland kopplas inte endast till stormaktstidens Sverige, utan en av de mest kritiska rösterna hävdar att en svenskspråkig elit med ett nazistiskt förflutet styr samhället genom ekonomisk makt och grepp om det offentliga rummet.

Trots att dessa synpunkter inte är allmänna bland respondenterna anser dock få att de historiska relationerna skulle vara helt oproblematiske, och en öppen kritisk och konstruktiv diskussion om det förflutna efterlyses. En av de intervjuade påpekar att så länge frågor om behandlingen av Finland och finländare under den svenska tiden inte diskuteras i samma anda som andra postkolonialistiska uppgörelser, kan svenskfientliga argument lättare användas

för politiska agendor. Man upplever att det finns ett utbrett missnöje som kan mobiliseras i politiska syften.

I den hårdaste kritiken framställs det svenska som något som inte tillhör Finland. Här representerar det svenska ett imperialistiskt förtryck som fortlever i dagens värld. Historia tolkas som fortgående erövring och maktobalans, där det svenska invaderat Finland både samhälleligt och kulturellt. Här tolkas alla aspekter genom samma synsätt. Det svenska riket har tvångsimporterat det västerländska – religion, kultur, ideologi och samhällsstruktur – till Finland och undertryckt ursprungskulturer och -språk. Finland har hållits som en fattig buffertzona och finländare har använts som kanonmat. Efter Finlands självständighet har den svenska eliten importerat nazismen och närapå underställt Finland en ny tid av imperialism under Nazityskland. Maktstrukturen upplevs fortleva idag, med en svenskspråkig och svensksinnad elit som genom medialt, ekonomiskt och politiskt inflytande har den egentliga makten i det finländska samhället och upprätthåller en fortsatt diskriminering. Ändå frånkopplas den svenskspråkiga befolkningen det strukturella: uppfattningen om svenskspråkiga bygger på personliga (positiva) möten och upplevelser. Också den mest kritiska respondenten betonar att kritikens mål är maktbruket, inte den enskilda svenskspråkiga människan.

Många håller med om kritiken av stormaktstiden och att språkförhållandena har innefattat ett hierarkiskt synsätt och kränkningar. Samtidigt upplevs den gemensamma tiden ha skapat Finland i den form som landet varit sedan självständigheten: ett västerländskt land med egna särdrag, det land man i dag vill värna om. I denna ända av spektret finns identifikationen med ett Finland som innefattar det svenska. Det svenska upplevs som en integrerad del av landet, som bidragit till dess karaktär, med svenskspråkiga nationalhjältar och offer för självständigheten och med engagemang för den nationella tanken och ideologin.

Språkrelationer och attityder

S om motvikt till de problematiska historiska och politiska förhållandena står de sociala och kulturella dimensionerna. För majoriteten av de finskspråkiga respondenterna har mötet med det svenska skett i den egna sociala miljön, med svenskspråkiga vänner eller partner samt omfattande släkt- och bekantskapsnätverk över språkgränserna. Individer med nära kontakter till en svensk- eller tvåspråkig miljö har huvudsakligen ett positivt förhållningssätt till det svenska i Finland. Kvantitativa analyser¹⁵ visar att kontakter bidrar till en positiv syn på det svenska och att sannolikheten för negativa åsikter ökar med bristen på kontakt över språkgränsen. Enligt Himmelroos¹⁶ är svenska språket inte synligt i finskspråkiga delar i östra och norra Finland, annat än i skolundervisningen och medier, och kan upplevas som avlägset. Samtidigt har den personliga kontakten en större betydelse än geografiskt läge.¹⁷

Den svenskspråkiga befolkningen upplevs av alla de intervjuade som heterogen. De svenskspråkiga särskiljs från språkpolitiken, både implicit och explicit, med betoning på att den kritik som framförs riktar sig mot maktutövningen, inte mot befolkningen i sig. Samma aspekt är synlig i debattinlägg mot svenskan.¹⁸ Enskilda intervjuade lyfter fram att svenskspråkiga har en varierande kulturell, socioekonomisk och politisk bakgrund och betonar geografisk diversitet och olika värdesystem inom den svenskspråkiga befolkningen.

Svensk- och tvåspråkiga deltagare upplever att det finns stereotyper om socialt och ekonomiskt kapital, bland annat om svenskspråkiga som ”bättre folk”. De kritiserar dessa stereotyper och anser dem vara förenklande och generaliserande, men menar också att de i viss mån är verklighetsförankrade. Denna fördom har enligt Herberts¹⁹ sin bakgrund i svenskfientliga argument från 30-talets språkstrid. Samma synsätt lyfts fram av vissa mer kritiska respondenter, varav de

allra mest kritiska anser att det är frågan om en strategisk obalans i resursfördelningen. Enligt dem finns det en svenskspråkig elit idag, precis som under den svenska stormaktstiden, som vill hålla de finskspråkiga hierarkiskt nedtryckta. Enligt Pitkänens och Westinens²⁰ tolkning anser nästan varannan finskspråkig att svenskspråkiga är privilegierade och över hälften tror att svenskspråkiga har ”bäste broder”-nätverk som gagnar dem. Flera svenskspråkiga respondenter påpekar att de själva inte seglar eller ordnar kräftsquivor, medan några tycker att dessa är neutrala traditioner som har en koppling till det svenska. Också finskspråkiga utan direkt koppling till svenskspråkiga uttrycker i mina intervjuer en medvetenhet om att den svenskspråkiga befolkningen uppvisar en större mångfald än de allmänna fördomarna låter påskina.

Bilden av den svenskspråkiga befolkningen som mer välmående och lycklig får både ris och ros. Teser om svenskspråkiga finländares högre livskvalitet har enligt Herberts²¹ framhållits i medier och böcker. För vissa respondenter i denna studie innebär det en positiv identifikationspunkt, som exemplifieras med program som Strömsö som upplevs föra fram positiva sidor av språkgruppen. Andra respondenter menar att det skapar avund,²² i värsta fall mindervärdeskomplex, som går hand i hand med fördomar mot finskspråkiga som ociviliserade och outbildade: ”suomalaisjunttin” och ”metsäsuomalaisia”. Här möts representationer med koppling till historiska narrativ och inneboende maktrelationer. Några skämtar självvironiskt om överläghetsdiskurser om finskspråkiga, medan andra kritiserar dessa synsätt som skadliga för samhället, eftersom de kan skapa en negativ identifikation som internaliseras – representationernas självuppfyllande tendens.²³

Enligt flera svensk- och tvåspråkiga respondenter frodas ofta fördomar när direkta upplevelser av den andra språkgruppen saknas. De berättar om hur de ibland mötts med en viss misstro då de varit i enspråkigt finska områden. Några upplever att det är en fråga om terminologi: då det talas om ”svenskar” kopplas

man direkt till Sverige. En upplever att ”svenskspråkig finländare” därför ger en riktigare bild än ”finlandssvensk”. Terminologi lyfts också upp av en annan deltagare, som undrar varför man särskiljer mellan ”finnar”, som upplevs ha en negativ konnotation, och ”finländare”.

Möten över språkgränserna och en öppen attityd till språkbruk upplevs som sätt att stärka språkets ställning: det sänker ribban att tala och motverkar språkbygheten bland finskspråkiga. Här verkar det snarare handla om osäkerhet än om en motvilja mot att tala svenska. Både svensk- och finskspråkiga är överens om att språket oftast blir finska i tvåspråkiga sammanhang, men också andra upplevelser finns. Man lyfter fram exempel där finskspråkiga integrerats i svenskspråkiga miljöer och man upplever att försök att tala svenska uppskattas. Både finsk- och svenskspråkiga respondenter lyfter fram att språkbyte också är en gest där man uppvisar en välvillig attityd till den andra språkgruppen. Enligt Herberts uppger 60 procent av svenskspråkiga finländare att de byter till finska om det finns en finskspråkig i sällskapet.²⁴

Språkklimatet idag

Enligt Himmelroos och Strandberg är relationen mellan språkgrupperna ”relativt civiliserad och odramatisk i internationell jämförelse”,²⁵ trots politiseringen av språkfrågan under 2000-talet. Samma uppfattning råder bland deltagarna i min studie: Språkstridstiden upplevs delvis vara förbi. Majoriteten av både de finsk- och svenskspråkiga upplever att det huvudsakligen inte råder spänningar mellan språkgrupperna i dagens samhälle. Äldre respondenter upplever att språkklimatet har varit avsevärt sämre under deras barndom. De har under sin uppväxt upplevt verbala påhopp och våldshandlingar som resulterat i en rädsla för att tala svenska offentligt. En person påpekar att oron för offentlig förödmjukelse sitter kvar, medan en annan berättar att hans far misshandlats på grund av att han var svenskspråkig. Också Pitkänens och Westinens studie indikerar att speciellt äldre tycker att språkklimatet har blivit bättre.²⁶

Samtidigt tyder forskning på att språkklimatet igen försämrats under 2000-talet.²⁷ Nätet har gjort kritiska argument tillgängliga för en större publik.²⁸ Enligt en ny doktorsavhandling om näthat mot svenskspråkiga framställs den svenskspråkiga befolkningen bland annat som illojal och som ett hot mot Finland.²⁹ Även de finskspråkiga respondenterna i min studie vittnar om att det finns ett utbrett hat mot det svenska på den finskspråkiga landsbygden, något som man i större städer och i tvåspråkiga regioner inte ser. Pitkänens och Westinens studie³⁰ visar att speciellt Sannfinländarnas anhängare upplever att relationen mellan språkgrupperna blivit sämre. Majoriteten av deltagarna i min studie anser att polarisering mellan språkgrupperna är skadlig och icke önskvärd. Som minst dramatisk på skalan av konsekvenser upplevs språkpolarisering som ett hinder för konstruktiv politik. I den mest dramatiska versionen anses polariseringen möjliggöra samhällskonflikt och ”brödrakrig”.

De partipolitiskt aktiva respondenterna upplever att språkklimatet har ändrats till det bättre i politiken under de senaste åren. I och med Sannfinländarnas ledningsbyte och aktivering i svenskspråkiga områden har också det politiska arbetet över språkgränserna intensifierats. Majoriteten av de svenskspråkiga respondenterna upplever att språkklimatet i dagens samhälle inte präglas av någon större konflikt. De upplever dock vissa spänningar och i vissa sammanhang känner de sig utsatta på grund av språklig tillhörighet.³¹ Enligt Herberts upplevde en av fyra svenskspråkiga ännu år 2014 trakasserier för att den talar svenska.³² Pitkänens och Westinens analys visar att varannan svenskspråkig i tvåspråkiga områden har upplevt trakasserier eller diskriminering i vardagen på grund av språktillhörighet.³³

En del respondenter lyfter fram att man fortfarande kan få höra att man ska flytta till Sverige när man talar svenska. Samma gäller frasen ”Suomessa puhutaan suomea”,³⁴ som ett par personer har parerat med ”minä puhun mitä haluan ja sinä puhut mitä osaat”. En svenskspråkig deltagare har blivit chockad av det svensktal han mött på nätet då han själv blivit en aktiv röst i alternativa medier. En annan berättar att han har blivit offentligt utskälld av en bekant vänsterpolitiker då han talat svenska på ett café. Upplevelsena har väckt olika reaktioner bland de drabbade och de har även använt sig av olika coping-strategier – vissa har dolt sin svenska, andra har utmanat dem som antastat.

Svenskspråkiga sannfinländare har upplevt förvåning och misstro över sitt val av parti i den egna sociala omgivningen. Flera tycker det är fullt förståeligt, eftersom de även själva tidigare haft en bild av Sannfinländarna som ett finskhet parti. Också finskspråkiga respondenter talar om stigma som kan kopplas till partitillhörighet. En tvåspråkig respondent kallar beslutet att berätta om valet av parti för att ”komma ut ur skåpet”, vilket vittnar om en viss tabuisering. Hård kritik riktas mot den tidigare partiledningens språkattityder, men samtidigt upplever en del att det handlar om olika generationer. Nationalism

har för tidigare generationer varit en språkfråga, men under 2000-talet har motiven för nationalistisk ideologi ändrats. Nu är det frågor om invandring och islam, konservatism, identitetspolitik och kritik mot övernationella organ såsom EU och Nato som är mer aktuella. En respondent påpekar att detta varit en orsak till distanseringen mellan Suomalaisuuden liitto och Suomen Sisu under tidigt 2000-tal.

Bland respondenterna finns även några etnonationalister. Etniskt upplevs svenskspråkiga huvudsakligen vara oskiljbara från finsktalande. Det sägs bero på århundraden av mellanmännsliga relationer och även på språkbyten. Några lyfter ändå fram att svenskspråkiga har europeiska rötter i en annan omfattning än de finskspråkiga, och således representerar ett annat folk. För ett par deltagare är finländarna i det stora hela etniskt blandade, men bevarandet av språket upplevs som en etnisk faktor. Historiska och rasistiska synsätt riktade mot de finskspråkiga lyfts också fram, bland annat nämns A.O. Freudenthals teorier och resonemang. Det framförs att specifikt svenskspråkiga forskare i början av förra seklet betonade etniska skillnader mellan språkgrupperna.³⁵

Det svenska språkets status och språkpolitik

Relationen mellan språken diskuteras ur olika perspektiv. Svenskan upplevs huvudsakligen som Finlands ena officiella språk, inte som ett hot mot finskan, vilket det av många upplevs ha varit historiskt. En tolkning kan vara att det skett en förändring i samband med den ökade språkpluralismen och högerpopulismens kritiska inställning till invandring. Språkpolitiken upplevs av flera, både av svensk- och finskspråkiga, vara för känslomässig. Språkfrågan uppfattas huvudsakligen som en fråga om förvaltning.³⁶ Forskare lyfter fram relevansen av ”viktighet”, dvs. frågor som uppfattas som viktiga inverkar på både väljarbeteendet och på den politiska debatten.³⁷ Språkpolitik upplevs som ett mindre viktigt politikområde än andra, vilket kan tolkas som att skiljelinjen inte är speciellt väsentlig i politiken. Språkfrågan är inte en speciellt viktig fråga för de flesta som intervjuats i min studie – enligt en respondents ord: ”inget som väcker stora passioner”. En person som bytt modersmål till svenska upplever svenskans ställning som viktig och för några svenskspråkiga är frågan så pass viktig att de engagerat sig i språkpolitiska ärenden. På samma sätt gäller det motsatta: för dem som är mer kritiska mot svenskan är svenskans ställning en central fråga.

Majoriteten av respondenterna anser inte att Finlands konstitutionella tvåspråkighet borde ändras, men många anser att språkpolitiken har en större relevans regionalt än nationellt. Också den mest kritiska respondenten uttrycker en förståelse för förvaltningsmässiga utmaningar för svenskan. Han lyfter fram att språket lätt kan hamna i underläge i samband med kommunsammanslagningar och genom regionala lösningar, med Vasa sjukhus och jourbristen som exempel. I tvåspråkiga områden upplevs svenskan vara naturlig och nödvändig, men majoriteten anser att ryskan är viktigare i östra Finland, både på grund av det sociala livet i gränsområdena och på grund av handeln. Också en av de mest

kritiska fennomanska rösterna betonar rätten till och vikten av att bibehålla språk och språklig identitet. Några svenskspråkiga deltagare berättade om ett initiativ för att starta en språkpolitisk arbetsgrupp inom Sannfinländarna, som de själva var intresserade av. De upplever att de redan en tid gjort språkpolitiska insatser i partiet.

De kvinnliga respondenterna är över lag mer språkkunniga och språkintresserade än de manliga. Tre av de kvinnliga deltagarna med finskspråkig bakgrund har skrivit laudatur i svenska och talar fler än tre språk. Även de tvåspråkiga kvinnliga deltagarna har studerat flera språk och är allmänt språkintresserade. Samma tendens syns även i annan forskning.³⁸ Bland de finskspråkiga manliga deltagarna i sin tur upplevs svenska som svårt att lära sig. Tre av dessa har barn i svenskspråkig dagvård eller skola, med en svenskspråkig andra förälder, men ingen av dem anser sig kunna tala eller ens fullt förstå svenska.

Det finns en upplevelse av att förhållningssättet till språk i Finland betonar problem framom möjligheter. Språk upplevs svåra att lära sig. Kring detta ämne skämtar man gärna självironiskt. En viss kritik riktas mot så kallad språkpuritanism i skolundervisningen i svenska, med ett för starkt fokus på grammatikalisk korrekthet i stället för att sporra till att försöka tala. Det lyfts fram både positiva och negativa exempel på försök att överskrida språkgränsen. En finskspråkig person blev mycket uppskattad i en svenskspråkig arbetsmiljö för att han försökte och även lärde sig tala svenska. Däremot fick en finskspråkig läkare i en tvåspråkig kommun kritik av svenskspråkiga patienter för att hans svenska var otillräcklig.

Intressant nog har tre av de fem deltagarna som representerar de mest kritiska perspektiven svenskspråkig förankring. För den ena har uppväxten som svenskspråkig i en helt finskspråkig region lett till språkbyte och ett kritiskt förhållningssätt till svenskan. De två andra med tvåspråkig bakgrund är kritiska

på ett mera ideologiskt plan, den ena har sociala relationer med svenskspråkiga och också en större förståelse för olika språkpolitiska utmaningar. De mest kritiska respondenterna upplever även frågan om obligatorisk skolsvenska som en symbol för förtryck och en diskriminering av den finskspråkiga majoriteten. Deltagarna kritiserar grundskolereformen 1968, som upplevs grunda sig i en överenskommelse mellan SFP och politiker med intresse för regeringssamarbete utan en offentlig debatt om frågan – en aspekt som även framkommer i remissdebatten.³⁹ Också mindre kritiska respondenter upplever grundskolereformen som ohemul.

I fokus för de mest kritiska rösterna står *makt*, eller snarare upplevelsen av en maktobalans. Svenskspråkiga upplevs besitta samhällelig och ekonomisk makt genom svenskspråkiga medier, stiftelser och i politiken, med flera viktiga ministerposter i olika regeringssammansättningar. Svenskspråkig politik representeras av SFP, trots att det också finns en medvetenhet om svenskspråkiga politiker i andra partier. SFP diskuteras flitigt, både gällande politisk linje och konkret samarbete i tvåspråkiga kommuner. De intervjuades syn på SFP varierar enligt region och personens egen bakgrund. Respondenter med arbetarbakgrund upplever att SFP gynnar storkapitalet, medan borgerliga upplever SFP som rödgrönt. Vissa upplever partiet som opportunistiskt och linjelöst, andra anser att det är frågan om ett språkparti och att det därför inte går att placera politiskt. De sannfinländska respondenterna formulerar inga kategoriska motsättningar till SFP, utan en del har haft samma linje som SFP i regionalpolitiska frågor. Svenskspråkiga medier upplevs inte skilja sig från mainstream-medier i det stora hela, och ett par deltagare har mer positiva upplevelser av svenskspråkiga medier än av finskspråkiga.

Skolspråksdebatten

Enligt forskning uppvisar sannfinländsksinade mest negativa reaktioner på obligatorisk svenskundervisning.⁴⁰ Forskning om finskspråkigas attityder visar på en utbredd motvilja mot obligatorisk skolsvenska också på ett bredare plan: 41 procent uppger sig vara beredda att avskaffa obligatoriet.⁴¹ Detsamma visar en opinionsmätning gjord av Yle. Bland den finskspråkiga befolkningen är attityderna mot obligatorisk skolsvenska mer negativa än attityderna till svenskspråkiga finländare eller till svenskan i Finland.⁴² Motståndet mot den obligatoriska skolsvenskan bland finskspråkiga är större i finskspråkiga områden i östra och norra Finland i jämförelse med finskspråkiga i tvåspråkiga kommuner, där intresset för att studera svenska är större.⁴³

Det enda som i princip förenar deltagarna i den här studien är ett kritiskt förhållningssätt till den obligatoriska skolsvenskan. Men också här framkommer olika perspektiv och argument och inte alla är beredda att avskaffa den obligatoriska svenskundervisningen. Fagerholms analys av remissdebatten och behandlingen av medborgarinitiativet om avskaffandet av obligatorisk skolsvenska år 2014 visar att det bland de sannfinländska politikerna även fanns en positiv syn på svenskans roll i Finland, samt en betoning på vikten av mångsidiga språkkunskaper.⁴⁴ Flera argument både för och emot obligatoriska språkstudier som förekommer i skolspråksdebatten⁴⁵ tas upp också av deltagarna i min studie. Däremot nämner de inte till exempel kostnadsargument. Grönlund och Karvonen påpekar att Sannfinländarnas valframgång snarare var orsaken till att språkfrågan kom på tapeten, än att deras framgång skulle ha varit kopplad till väljarnas syn på språkfrågan.⁴⁶ Sannfinländarnas ordförandeval väckte hätska debatter om kandidaten Riikka Purras syn på skolspråk, eftersom hon tidigare uttalat sitt stöd för skolsvenskan. Ett par av studiens respondenter

kritiserade henne hårt på sociala medier av denna orsak, medan andra försvarade henne i debatterna.

Begreppet ”tvångssvenska” och ”pakkoruotsi”, som infördes då avskaffandet av den obligatoriska skolsvenskans blev huvudfokus för Suomalaisuuden liitto,⁴⁷ används av många av deltagarna både strategiskt och oreflekterat. Begreppet kritiserar också av några som upplever att attityden till det svenska påverkas av ett begrepp med negativ konnotation.

Majoriteten av de intervjuade anser att systemet ska vara lika för båda språken, dvs. att det andra nationella språket ska vara frivilligt för alla, oberoende av språkgrupp. Även de svenskspråkiga åländska respondenterna betonar att om svenskan är obligatorisk i Finland borde finskan inte vara valfri på Åland. Den mest allmänna uppfattningen är att skolans svenskundervisning för majoriteten av befolkningen inte har någon nyttoaspekt – även detta ett argument som varit synligt i skolspråksdebatten. Man anser även att Finlands konkurrenskraft skulle gagnas av andra språk med stora handelsmarknader, såsom tyska eller ryska, och att ryskan skulle behövas i gränstrakterna i öst. Nästan alla anser ändå att svenska är nödvändigt eller nyttigt i tvåspråkiga områden och att regionerna och människornas sociala relationer skulle gagnas av kunskap i båda språken.

Samtidigt upplevs det att skolans språkundervisning inte i sig leder till att man lär sig svenska. Flera deltagare påpekar att man i undervisningen borde satsa mer på att lära eleverna tala, med mindre fokus på grammatik. Några enspråkigt finskspråkiga respondenter upplever att de varken lärt sig tala eller förstå svenska i skolan, medan det också finns de som genom undervisningen har fått goda kunskaper i svenska och skrivit laudatur i studenten.

De flesta som motsätter sig den obligatoriska undervisningen upplever att svenska är ett onödigt skolämne som bara skapar irritation och negativa attityder

mot svenskspråkiga. De mest kritiska respondenterna upplever skolspråksfrågan som en symbol för tvång och en hierarkisk befolkningsrelation. Majoriteten av deltagarna skulle göra skolsvenskan valfri, men det råder också en förståelse för att frågan inte är enkel. Olika alternativa lösningar diskuteras, till exempel utgående från kommunens språkförhållanden, så att en viss andel svenskspråkiga i kommunen skulle medföra att svenskan blev obligatorisk.

Skolspråken diskuteras också utgående från barnens egen nytta, både med tanke på skolframgången, där svenskan upplevs utgöra ett hinder för barn i finskspråkiga områden, och med tanke på framtida möjligheter. Skraddarsydda undervisningsupplägg föreslås, med obligatoriska grundkurser, ”kort svenska”, och alternativ till fördjupade studier där det finns intresse. Frågan om hur barn ska kunna väljas problematiseras också. Det påpekas att föräldrar inte kan veta var barnet bosätter sig i framtiden eller om de skulle ha nytta av svenska med tanke på framtida yrkesliv och en nordisk arbetsmarknad – ett argument som också varit synligt i debatter om skolspråken.⁴⁸

De som medverkat i studien är huvudsakligen eniga om att attityderna till svenska skulle vara mer positiva om svenskan skulle vara frivillig, och att valfrihet kunde leda till ett större intresse för svenska. Även Herberts lyfter i sin analys av svenskspråkigas åsikter om skolspråken fram frihetsperspektivet.⁴⁹ Valfrihet skulle ta bort stämpeln tvångssvenska, vilket han ser som en förklaring till att var fjärde svenskspråkig inte explicit tog ställning för svenskundervisning i finskspråkiga skolor. Vidare lyfter Herberts fram att 39 procent svarade *ja* på frågan om det är bättre för språkfreden att slopa den obligatoriska skolsvenskan. I detta ljus är det inte förvånande att flera av de svensk- och tvåspråkiga sannfinländska respondenterna är emot obligatoriet.

Några anser ändå att båda språken ska studeras i skolan. Det finns inte språkliga skiljelinjer i denna fråga: svenskspråkiga respondenter förespråkar valfrihet i

samma mån som finskspråkiga. Bland de som är för obligatorisk skolsvenska finns också personer med finskspråkig och tvåspråkig bakgrund. De använder språkpositiva argument: att språkkunnighet är till nytta, att svenskan är av kulturhistoriskt värde, att svenskan ger en bra grund till inläring av andra germanska språk och att kunskaper i språket öppnar upp en större nordisk marknad.⁵⁰ Det huvudsakliga argumentet bland respondenterna för den obligatoriska skolsvenskan är oron för svenskans framtid i Finland.⁵¹

Samma oro uppfattas ligga bakom motståndet mot tvåspråkiga skolor. Nästan alla respondenter är för tvåspråkiga lösningar både gällande skolsystem och andra regionala instanser. Enligt Pitkänen och Westinen understöder 43 procent tvåspråkiga skolor, men i Österbotten med flera tvåspråkiga områden är procenten högre, 74 procent.⁵² Tvåspråkiga lösningar lyfts specifikt fram av personer från tvåspråkiga områden, som upplever det som ett kostnadseffektivt och också jämlikt alternativ, eftersom en språklig minoritetsställning kan innebära långa skolresor och brist på infrastruktur på det egna modersmålet. Samtidigt upplevs det som en naturlig miljö att höra båda språken. Några respondenter påpekar att det skulle förmedla ett icke-särskiljande förhållningssätt till barnen.

Det svenska språkets framtid

Gällande skolsystemen upplevs svenskspråkiga föra en protektionistisk politik.⁵³ Det finns en uppfattning bland vissa mer kritiska respondenter om att det skulle råda ett apartheidaktigt förhållningssätt bland svenskspråkiga, t.ex. gällande preferensen för enspråkiga skolor, där syftet är att särskilja svenskspråkiga barn från finskspråkiga. Det har visat sig att nästan hälften av finskspråkiga har en uppfattning om att svenskspråkiga vill isolera sig.⁵⁴ Två respondenter, en med svensk- och en med finskspråkig bakgrund, har dåliga erfarenheter av att särskiljas från omgivningens barn på grund av det egna språkets minoritetsställning. Några finskspråkiga med kritisk hållning påpekar att de förstår syftet med den upplevda protektionismen, dvs. språkets fortlevnad, och omfattar också denna utgångspunkt. Ett par respondenter poängterar att de antagligen själva skulle ha en sådan agenda om de var i minoritet.⁵⁵ Samtidigt upplever man att systemet med enspråkiga skolor gör mera skada än nytta, speciellt på mindre orter, genom att det uppstår ett ekonomiskt dubbelsystem och skapar skiljelinjer mellan språken.

Frågan om skolspråk och tjänstemannasvenskan kopplas även till frågan om hur svenskspråkig service kan tryggas. Flera betonar vikten av fungerande och bra service på båda språken. Några anser att den svenskspråkiga befolkningen själv borde kunna sköta sin service. De tycker att svenskspråkiga skulle gagnas av att få sin service av personer som har språket som modersmål eller som har goda språkkunskaper. Man konstaterar också att cv:ns språk inte nödvändigtvis garanterar kvalitén på språkkunskaperna. Den svenskspråkiga befolkningen upplevs av en del respondenter vara privilegierad, exempelvis kallas språklig kvotering vid högskolor för ”omkörningsfil”⁵⁶ och krav på kunskaper i svenska upplevs innebära förkörsrätt till vissa tjänster.

Som även framkommer i Herberts⁵⁷ analyser upplevs svenskan vara hotad av samhällets anglifiering. Detta betonas av finskspråkiga respondenter som diskuterar språkprotektionism och svenskspråkigas oro över förfinskning: det är engelskan och inte finskan som upplevs hota svenska språket. Tvåspråkiga personer och de med svenskspråkiga barn poängterar behovet av stöd för svenska språket i hemmet. Det upplevs viktigt eftersom svenskan har en mindre roll än finskan i det omgivande samhället. Finskspråkiga respondenter anser svenskan vara utsatt genom den ökande språkliga mångfalden, och på samma sätt som finskan genom engelskans dominans. Likaså upplevs det finska språket vara hotat av engelskan, inte av svenskan. Vissa påpekar att ryskan, somaliskan och arabiskan snart är procentuellt sett lika stora som svenskan eller större, och värnandet av svenskan kan också knytas till denna utveckling. Det kan tänkas att den positiva inställningen till svenskan hos några respondenter är kopplad till att det finns andra och mindre välkomna språkgrupper.

Vissa av de intervjuade upplever att svenskan har en större chans att överleva eftersom den tillhör ett större språkområde. Andra befarar att ”svenskan kommer att stryka med först”, vilket upplevs som tragiskt. Det uttrycks paradoxalt nog både sympatier och en form av skuldbeläggning, detta eftersom svenskspråkig toleranspolitik anses leda till större pluralism. Också detta upplevs av ett par respondenter som en ”naturlig” tendens inom minoritetspolitik – en betoning på tolerans tryggar också minoritetens egen fortlevnad. Också helt finskspråkiga deltagare önskar att svenskan överlever i Finland. Det svenska upplevs vara en ”pikant krydda” i nationen och bidra till landets säregenhet. Samma observation görs av Himmelroos och Strandberg, som på basis av olika opinionsmätningar påpekar att kring 70 procent av finländarna verkar se det svenska som en viktig del av det finländska samhället.⁵⁸

Sammanfattning: Maktrelation eller gemenskap?

Materialet visar hur det svenska framträder på olika plan.

I den enskilda människans livsvärld rör det sig om sociala gränsdragningar och identitetsformation. På den samhälleliga nivån finns samhällsstruktur och förvaltning, med dess inverkan på relationerna mellan individer och språkgrupper. Det pågår en ständig pendelrörelse mellan dessa nivåer och i denna pendelrörelse tolkas och omtolkas historia och språkförhållanden genom egna upplevelser och genom samhällsdebatter om det svenska. Eftersom studien är kvalitativ och materialet inte är representativt, kan man inte dra allt för långtgående slutsatser av intervjuerna. Vissa allmänna observationer kan ändå lyftas fram.

Studien visar att det finns en mångfald av synsätt och en splittring i olika frågor.

Samtidigt syns tendenser till ekokammare, där vissa uppfattningar eller politiska diskurser cirkulerar. Fördomar gentemot språkgrupperna, samt argument för och emot det svenska, framkommer också i andra studier och har historiska rötter. Samma teman används för att argumentera för och emot, t.ex. identitetsfrågor och historia, men från olika perspektiv. För den ena är det svenska en väsentlig del av Finland, för den andra är det frågan om en främmande maktinstans. Även de mest kritiska rösterna betonar att kritiken riktas mot maktutövande och inte mot individer.

Det råder en allmän kännedom om fördomar och dessa upplevs spela en större roll i de fall där direkt kontakt över språkgränsen saknas. Det är tydligt att kontakter över språkgränsen vidgar perspektiven, medan en brist på kontakter lämnar större utrymme för tolkningar och diskurser om det svenska.

Debatten om skolspråk är mångfacetterad.

Majoriteten är emot obligatoriska skolspråk, men perspektiven och argumenten är olika. De är allt från ideologiska, där skolspråksfrågan representerar en maktoabalans, till mer pragmatiska, där t.ex. olika regionala lösningar diskuteras. För personer med en kritisk inställning symboliserar det obligatoriska skolspråket ett förtryck, och för dem är frågan viktig. För andra är det huvudsakligen en fråga om praxis och hur man organiserar tvåspråkighet i praktiken. På andra sidan spektret finns de som upplever att skolsvenskan är viktig för att trygga språkets fortlevnad. Vissa upplever att språk är en attitydfråga och att motvilja hindrar språkinläring. Andra upplever att språket inte kan läras in utan praktik, och att man lär sig bäst genom att få tala. De anser att språkstudierna fokuserar för mycket på grammatik, medan vissa upplever att de inte lärt sig svenska trots familjerelationer över språkgränsen. Så gott som alla som deltog är för tvåspråkiga lösningar, och motståndet upplevs komma från svenskt håll.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns två huvudsakliga synsätt, som är överlappande och inte klart avgränsbara.

Respondenternas perspektiv och upplevelser går inte att enspårigt kategorisera i någotdera. I grova drag tolkas ändå omvärlden – politik, geopolitik och historia – genom dessa synsätt. Skiljelinjen går inte enligt språkgrupp, utan de mest kritiska perspektiven uttrycks av personer med finsk-, svensk- eller tvåspråkig bakgrund.

Det maktkritiska synsättet kopplar svenska till maktutövning.

Makt ses som en underliggande aspekt i samhällsrelationer och -system. Delvis ser man en svenskspråkig eller svensksinnad strukturell ekonomisk och kulturell elit, som en fortsättning på en tidigare svenskspråkig överklass. Hit hör det

nätverk av inflytande och det sociala och kulturella kapital som svenskspråkiga anses besitta. Samtidigt framhävs makt genom en form av djupkultur, där den kollektiva identiteten och självbilden bygger på en uppfattning av den svenskspråkiga kulturen som civiliserad, framgångsrik, trevlig och lycklig, medan finskspråkiga framställs som obildade och mindre kapabla. Detta upplevs i sin tur skapa en negativ självbild bland finskspråkiga, med avundsjuka eller förakt mot svenskspråkiga som reaktion. I sin mest ideologiska form är det svenska en symbol för århundraden av förtryck. Det svenska står då för västerländsk imperialism och dold nazism, eller enligt mindre radikala perspektiv en överlägenhetsdiskurs och en ovilja att göra upp med det förflutna.

Det andra synsättet tar fasta på samverkan och andra aspekter på språkförhållandena.

Det svenska anses sammanvävt med Finland och historien präglas av både positiva och negativa aspekter. Den svenska tiden upplevs ha medfört samhälllig utveckling och den svenskspråkiga befolkningen – inklusive svenskinTEGRerade europeiska inflyttade – upplevs ha möjliggjort ett ekonomiskt och kulturellt uppsving. Tiden upplevs ha sammansvetsat språkgrupperna genom nationsuppbygge, gemensamma krig och offer och en delad vardag i tvåspråkiga områden. Språkgrupperna upplevs inte etniskt eller kulturellt avgränsbara. Det finns också en medvetenhet om negativa aspekter av stormaktstiden, men det upplevs vara historiens gång, och något som inte ska definiera relationen mellan språkgrupperna.

Samma synsätt ligger bakom attityderna till språkpolitiken. Respondenter från båda språkgrupperna är huvudsakligen kritiska till den obligatoriska skolsvenskan, men skillnaderna finns i argumenten. Det kritiska synsättet innefattar en syn på skolspråksfrågan som en symbol för förtryck, medan samhörighetssynsättet närmar sig frågan från ett mer pragmatiskt perspektiv, med

frågor om nytta och konsekvenser. Det kritiska synsättet ser svenskan som en ideologisk fråga, medan språkpolitik för andra är som vilken som helst fråga om förvaltning och praxis.

Det syns en viss skillnad mellan språkgrupperna.

Svenskspråkiga deltagare reflekterar huvudsakligen utgående från den egna livsvärlden, medan finskspråkiga diskuterar utgående från politik och samhällsdebatt. Trots detta behandlas samma aspekter i intervjuerna, av vissa genom reflektion om det självupplevda och för andra genom politiska diskurser. Finskspråkiga deltagare, också de mest kritiska, uttrycker t.ex. en förståelse för minoritetspositionen, med frågor om hur man tryggar rätt till service på det egna modersmålet. Svenskspråkiga deltagare i sin tur betonar att det kan kännas och även i praktiken vara onödigt att studera ett språk man aldrig kommer att använda. Attityderna kan inte grupperas enligt en klar språklig skiljelinje – hård fennomansk kritik framförs av personer med svensk-, finsk- och tvåspråkig bakgrund. Den största likgiltigheten till svenskan finns hos en person som bytt modersmål från svenska till finska, medan det största engagemanget för svenskan finns hos en person som bytt modersmål från finska till svenska.

Det svenska språkets fortlevnad upplevs av de flesta som viktig. Majoriteten upplever att det svenska språket hotas av en anglifiering av samhället. I materialet framkommer många samhällsligt relevanta aspekter utan direkt koppling till språkfrågorna: samhällsklimatets polarisering och det offentliga rummets fragmentering, generell misstro mot den politiska ledningen och partisystemet, vetenskapens legitimitetsbrist samt oro för och ovisshet om framtiden. Frustration, ilska, skam och uppgivenhet uttrycks också som politiska emotioner i ett samhälle där det egna värdesystemet upplevs vara marginellt och där identitetspolitiska markörer som upplevs samhällsligt dominanta känns främmande.

Yhteenveto

Kielikysymys on jälleen politisoitunut 2000-luvun Suomessa. Oikeistopopulismien nousu ja keskustelu kouluopetuksen pakollisista oppiaineista ovat tehneet kysymykset ruotsin kielen asemasta Suomessa ajankohtaiseksi.

Tässä raportissa tarkastellaan kansallismielisten näkemyksiä asiaan. Sitä varten on haastateltu 29 suomen-, ruotsin- ja kaksikielistä henkilöä, jotka edustavat oikeistopopulistisia puolueita tai ovat muuten aktiivisia ja vaikutusvaltaisia isänmaallisissa piireissä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten kielikysymyksiä tulkitaan ja käsitellään sellaisissa yhteyksissä, joissa ruotsi esitetään ja koetaan ajoittain vastapuoleksi. Haastateltujen ryhmä on kielelliseltä taustaltaan kirjava, samoin kuin näkemyksiltään ja poliittisilta asenteiltaan.

Kielikysymys aktualisoituu monissa eri yhteyksissä. Ruotsin- ja kaksikieliset haastateltavat ammentavat pääasiassa omista kokemuksistaan, ja he kokevat kielen osaksi identiteettiään. Myös monet suomenkieliset vastaajat ovat eläneet kaksikielisessä ympäristöstä, muutamilla on jopa kaksikielinen perhe ja lapsia ruotsinkielisessä päiväkodissa tai koulussa. Ne, joilla ei ole sosiaalisia kontakteja yli kielirajan, tulkitsevat ruotsinkielisyyttä osana yhteiskunnallisia keskusteluja ja kielipolitiikkaa, väestön sisäisten suhteiden ja historian kautta. Erot taustoissa eivät kuitenkaan välttämättä estä suhtautumista ruotsin kieleen myös toisten näkökulmista.

Ruotsi kytkeytyy ensi sijassa kielipolitiikkaan ja erityisesti kysymykseen koulun niin sanotusta pakkoruotsista, johon haastateltavat suhtautuvat joko ideologisesti tai pragmaattisesti eri painoarvolla. Joillekin se edustaa epätasaisesti jakautuneen vallan symbolia, toisille hallinnollista kysymystä, jolla on eniten merkitystä alueellisella tasolla.

Useimmat vastustavat pakkoruotsia nykyisessä muodossaan ja ajattelevat, että asia pitäisi ratkaista alueellisesti. Kannattajat taas lähestyvät kysymystä sivistyksen ja oman yhteiskunnan tuntemisen näkökulmasta: ruotsi koetaan osaksi maan historiaa ja kulttuuriperintöä. Kaksikieliset koulut arvioidaan taloudellisestikin edullisiksi ratkaisuiksi, jotka normalisoisivat kanssakäymistä yli kielirajan. Niiden vastustuksen katsotaan tulevan ruotsinkielisten joukosta, jonka tarpeelle suojautua tosin riittää sillekin ymmärrystä.

Monet haastatelluista ovat huolissaan englannin kielen ylivallan kasvusta ja kokevat, että myös ruotsin elinkelpoisuuteen tulee panostaa. Ruotsinkielisten asumilla alueilla tulee turvata palvelut väestön äidinkielellä. Toisaalta useamman puoluepoliittisesti aktiivin mielestä kielikysymyksiin suhtaudutaan ylipäättään liian intohimoisesti.

Enemmistö katsoo kieliriidan ajan olevan ohi, joskin sosiaalisessa mediassa ruotsiin kohdistuu laajaakin vihamielisyyttä. Vanhemmat vastaajat muistavat tilanteita, joissa he eivät halunneet puhua ruotsia julkisesti. Molempiin kieliryhmiin kohdistuu ennakkoluuloja, kuten ruotsinkielisten mieltäminen etuoikeutetuksi väestöosaksi – ”svenskatalade bättre folk”. Haastatelluilla on kuitenkin laajempi käsitys. Myös suomenkieliset ilman kontakteja yli kielirajan korostavat, että ruotsinkieliset muodostavat heterogeenisen ryhmän.

Kaikkein kriittisimmätkin huomauttavat, että he eivät arvostele väestönosaa vaan ruotsinkielistä tai ruotsinmielistä eliittiä, jolla on yhteiskunnallista vaikutusvaltaa ja hyvä veli -verkostoja. Ennakkoluulot kumpuavat jäänteinä aikaisemmista valtasuhteista. Mielikuva menestyvistä ja onnellisista ruotsinkielisistä rassaa sitä kollektiivista itseymmärrystä, jossa suomenkieliset esiintyvät kouluttamattomina ”juntteina”.

Historialla on paljon painoarvoa, sillä kansakunnalla on erityinen sija haastateltujen poliittisessa ideologiassa. Osa heistä näkee ruotsinkielisyyden integroituneen osaksi Suomea vuosisatojen mittaan jaetuissa kokemuksissa ja yhteiskunnallisessa kehityksessä. Sodat ja muut koettelemukset ovat vaatineet uhrauksia kaikilta, ja kansakuntaa on rakennettu yhteisin ponnistuksin.

Toisille ruotsalaisuus ei kuitenkaan kuulu Suomeen, vaan se edustaa edelleen imperialismia, joka tämän päivän yhteiskunnassa näkyy valtahierarkioina. Ruotsinkielisillä on sen mukaan suhteettoman suuri vaikutus niin politiikassa kuin talouselämässä ja julkisuudessa, sekä tiedotusvälineissä että kulttuurissa. Käsitys ruotsinkielisestä ja -mielisestä eliitistä kytkeytyy näin jakuvuuteen länsimaisesta ekspansioista, jolla on historialliset juuret.

Haastatteluaineisto nostaa esiin kaksi keskeistä tulkintamallia, joista toisessa korostuu valtakritiikki ruotsinkielisyyttä kohtaan ja toinen painottaa yhteisyyttä yli kielirajan. Kategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia. Kovimmiltakin kriitikoilta voi riittää ymmärrystä ja sympatiaa ruotsinkielisen väestön kielipoliittisille haasteille, ja kieliryhmien tasavertaisuutta kannattavat arvostelevat yksittäisiä epäkohtia. Lähestymistavoista hahmottuu myös poliittinen ero siitä, nähdäänkö Suomi ensisijaisesti länsimaisena kansakuntana vai enemmän orientoituneena itään.

Raportti tuo lisätietoa siihen, miten ruotsinkielisyys koetaan Suomessa ja miten sitä käsitellään. Näkemyksissä ja argumenteissa on monipuolisuutta, joka avaa ja mahdollistaa syvempää ymmärrystä 2000-luvun kielipoliittisiin kipupisteisiin. Laajemmassa mielessä tämä tutkimus voi auttaa käsittelemään poliittisesti latautuneita kysymyksiä tunteita tynnyttävällä tavalla ja mahdollistaa rakentavaa vuorovaikutusta yhteiskuntaan siellä, missä jakolinjoja esiintyy.

Författarens tack

Ett stort tack till studiens respondenter, tack även till Vilhelm Junnila, som hjälpte med kontaktuppgifter. Tack Katarina Pettersson och Salla Aldrin Salskov för alltid lika inspirerande diskussioner och konstruktiva kommentarer. Ett stort tack till Jenny Stenberg-Sirén för hjälp med redigering av materialet och till Mikko Majander för givande samarbete. Jag vill också tacka Nils Erik Forsgård och Lia Markelin för engagemang och hjälp med manuskriptet. Ett gigantiskt tack till min mor Veronica Granö-Suomalainen och till min partner Kalle Katz för all hjälp, både med arbete och vardag. Tack också till Markus Sundblom för stöd. Sist och mest – tack till min lilla Teo för glädje och inspiration!

Källor

- Aldrin Salskov, S., Backström, J. & Creutz, K. (2022) "From angry monologues to engaged dialogue? On self-reflexivity, critical discursive psychology and studying polarised conflict". I Pettersson, K. & Nortio, E. (red.) *The far-right discourse of multiculturalism in intergroup interactions – A critical discursive perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Backström, J., Creutz, K. & Pyrhönen, N. (2022) "Making enemies: Reactive dynamics of discursive polarization." I Pettersson, K. & Nortio, E. (red.) *The far-right discourse of multiculturalism in intergroup interactions – A critical discursive perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bauman, Z., & May, T. 2004, *Att tänka sociologiskt 2*, Göteborg: Korpen.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. 1971, *The Social Construction of Reality: a Treatise in the Sociology of Knowledge*, Harmondsworth: Penguin.
- Billig, M. 1995, *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Bourdieu, P. 1991, *Language and Symbolic Power*, Cambridge: Polity press.
- Bourdieu, P. and Wacquant, L.J.D., 1995, *Refleksiiviseen sosiologiaan: tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*, Joensuu: Joensuu University Press.
- Brubaker, R., Loveman, M. & Stamatov, P (2004) "Ethnicity as Cognition". I *Theory and Society* 33, s.31–64.
- Bäck, M. & Karv, T. (2020) "Mellanmänskligt förtroende och åsikter om finlandssvenskar och det svenska språkets ställning i Finland". I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionsen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 66–82.
- Creutz, K. (2021) "Vihan tuolla puolen". I Kotilainen, N. & Vuorelma, J. (red.) *Kun tutkija kohtaa vihaa - Asiantuntijuus, tiede ja julkisuus*. Helsinki: Rosebud.
- Fagerholm, A. (2020) "Belastning eller tillgång? En kartläggning av riksdagsdebatten kring medborgarinitiativet om frivillig skolsvenska". I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionsen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 166–191.

Grönlund, K. & Karvonen, L. (2020) "Konklusion: Vålvilja med förbehåll". I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 215–229.

Hall, S. 1992, "The West and the Rest: Discourse and Power". In Hall, S. & Gieben, B. (eds.) *Formations of Modernity*. Oxford: Polity Press, s. 275–332.

Herberts, K. (2020) "Minoritetens perspektiv: Finlandssvenskarnas uppfattning om språksituationen." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 192–215.

Himmelroos, S. (2020) "Attityder till det svenska – kontakthypotesen som förklaringsmodell." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 101–118.

Himmelroos, S. & Strandberg, K. (2020) "Socioldemografiska faktorer, språkkunskap och språkpolitikens betydelse." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. SLS: Helsingfors. s. 32–46.

Lundell, K. (2020) "Partiidentifikation och partiideologi: Skillnader i attityder till svenskan?" I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS, s. 47–65.

Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1971). *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*, Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Pitkänen, V. & Westinen, J. (2017) *Talar du svenska? En undersökning om finskspråkigas attityder till svenskan och de svenskspråkiga*. E2

Powell, W. & DiMaggio, P. (1991) "Introduction". In Powell, W. & DiMaggio, P. (eds.) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, Chicago: Chicago Press, s.1–38.

Rapel, L. (2020) "Kunskaper och åsikter om svenskan." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionen om det svenska i Finland*. SLS: Helsingfors. s. 83–100.

Sandell, K (2022) *Parasiter och "bättre folk". Affekt i näthat mot det svenska i Finland*. Åbo: Åbo Akademis förlag.

Saukkonen, P. (2011) *Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää? Selvitys mediakeskustelusta Suomessa*. Magma-studie 1, 2011. Helsingfors: Magma.

Von Schoultz, Å (2020) "Åsiktsöverensstämmelse i språkfrågan – Representerar partierna väljarnas åsikter." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionsen om det svenska i Finland*. SLS: Helsingfors. s. 150–165.

Schütz, A. (1962) "Common-sense and scientific interpretation of human action." I *Collected Papers I. The problem of social reality*. The Hague: Nijhoff, 3–47.

Schütz, A. (2002) *Den sociala världens fenomenologi*. Översättning: Sten Andersson och Joachim Retzlaff ; förord och urval: Jan Bengtsson. Göteborg: Daidalos.

Schütz, A. & Luckmann, T. 1973, *The Structures of the Life-World*, Evanston: Northwestern University Press.

Strandberg, K. & Himmelroos, S. (2020) "Vad förklarar opinionerna om det svenska språket." I Himmelroos, S. & Strandberg K. (red.) *Ur majoritetens perspektiv. Opinionsen om det svenska i Finland*. SLS: Helsingfors. s. 141–149.

Toscano, E. (2019) "Researching far-right movements. An introduction." I Toscano, E. (Ed.), *Researching Far-Right Movements. Ethics, Methodologies, and Qualitative Inquiries*. (S.1-13). New York: Routledge.

Noter

- 1 Jag använder begreppet samhällsaktiv för att skilja mellan partipolitisk verksamhet och övrig samhällsverksamhet, trots att den partipolitiskt aktiva också är samhällsaktiv. Detta begreppsval görs eftersom inte alla i respondentgruppen inte är aktivister – det finns också personer som varit medlemmar av eller anställda av småpartier och organisationer.
- 2 En forskningsetisk aspekt är att deltagandet i studien inte tillför deltagaren skada. Begreppet fosterländsk, upplevs neutralt och omfattas av alla respondenter, referensgruppen själv använder olika benämningar. Huvudsakligen används "fosterländsk" (kansallismielinen) och "patriotisk" (patrioottinen eller isänmaallinen); "patrioottinen" används hagiografiskt medan "isänmaallinen" upplevs som derogativt, då felstavningen "isämmaallinen" används för att visa på folks bristfälliga rättsstavningskunskap med syfte att förnedra. "Nationalism" används både i negativ och positiv bemärkelse- mer radikala identifierar sig som nationalisterna medan mindre radikala inte identifierar sig med begreppet eller upplever det som stigmatiserande.
- 3 Se Toscano, 2019.
- 4 Se Strandberg och Himmelroos (2020, 143, 148; Lundell 2020, 58; samt Himmelroos & Strandberg 2020; von Schoultz 2020; Pitkänen & Westinen 2017; Saukkonen 2011.
- 5 von Schoultz 2020, 159, 162.
- 6 Fältens kunskapssystem definieras av diskursiv fältkamp. Rådande diskurser har definitionsrätt och skapar ramarna för hur en specifik fråga tolkas. I sin starkaste form är diskursen institutionaliserad och självklar. (Bourdieu, 1991, 221, se även Bourdieu & Wacquant, 1995; Berger & Luckmann, 1971; samt Powell & DiMaggio 1991.)
- 7 Se Himmelroos & Strandberg 2020, Pitkänen & Westinen 2017.
- 8 För att få en översikt över diskussionen om ämnet på fosterländska nätsidor har jag kartlagt texter från MV Lehti, Magneettimedia samt inlägg på diskussionsforumet Homma. MV Lehti har kopplingar till en del av de samhällsaktiva i denna studie och läses av många. Homma i sin tur har en koppling till högerpopulismen och specifikt den inriktning Jussi Halla-aho har representerat. Mediematerialet samlades in av forskningsassistent Tara Nyberg med sökorden "suomenruot", "ruotsinkiel", "ruotsalaisuu", "hurri" och "rkp" för tiden 2016–2021. Medieaterialet behandlas inte i denna rapport.
- 9 Se Aldrin Salskov, Backström & Creutz 2021.
- 10 Inom kultursociologin definieras diskurs som en samling utsagor som tillgängliggör ett språk för att tala om (representera) en specifik form av kunskap gällande ett ämne. Då utsagor om ett specifikt ämne görs inom en specifik diskurs, möjliggör

diskursen ett konstruerande av ämnet på ett visst sätt, samtidigt som den begränsar andra sätt för ämnet att konstrueras (Hall 1992, 291–292).

- 11 Metodologiskt är studien empirigrundad. Diskussionerna utfördes ostrukturerat och utan fastslagna teman (en person ville ha intervjufrågor på förhand, men intervjun innefattade även fri diskussion). Innehållet i intervjuerna har i rånalysen kategoriserats enligt olika teman som framträder i materialet. Utgående från de olika kategorierna har sedan värdeargumentation (se Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1971) som framträder genomgående i de olika kategorierna sammanställts, för att nå tolkningsscheman som förklarar perspektiv i de olika kategorierna. Jag har följt Forskningsetiska delegationens (TENK) riktlinjer. Alla skeden som berör projektets forskningsmaterial (planering, insamling och lagring av data) har utförts i enlighet med anvisningar från *Tietohallinnan käsikirja* (handbok för datahantering) och *Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv*. All persondata har förstörts.
- 12 Enligt von Schoultz (2020, 152) tyder forskning på att partier sällan är internt samstämmiga i åsikter eller i åsikters intensitet. Likaså betonar kunskaps sociologer att inte heller individens eget kunskaps schema är utan inbördes motstridigheter och paradoxer (se t.ex. Schütz 2002 och 1962, samt Brubaker, Loveman & Stamatov, 2004.)
- 13 von Schoutz 2020, 155–162.
- 14 von Schoutz 2020, 159–162.
- 15 Se t.ex. Bäck & Karv 2020, 79; Rapeli 2020, 98 och Himmelroos 2020, 102, 112; samt Himmelroos 2020, 114, 116; Pitkänen & Westinen 2017, 14, 31.
- 16 Himmelroos, 2020, 106, 110, 114.
- 17 Utan upplevelser av möten med den andra språkgruppen bygger uppfattningarna av denna på allmänt tillgängliga representationer och fördomar (se t.ex. Bauman och May 2004, 47–48; Hall 1992).
- 18 Saukkonen 2011.
- 19 Herberts 2020, 194–196.
- 20 Pitkänen & Westinen 2017, 30.
- 21 Herberts 2020, 197.
- 22 Se även Herberts 2020, 197–198.
- 23 Se t.ex. Eriksen 1998.
- 24 Herberts 2020, 206.
- 25 Himmelroos och Strandberg 2020, 13.
- 26 Pitkänen och Westinen 2017, 12.
- 27 Se Himmelroos & Strandberg 2020, 9–10 och von Schoultz 2020, 150.
- 28 Himmelroos och Strandberg 2020, 12; Saukkonen 2011.
- 29 Sandell 2022.

- 30 Pitkänen och Westinens studie 2017.
- 31 Detta kan kontrasteras till den motsatta tesen om att man hellre tillskriver gruppen än sig själv negativ särbehandling och att man förnekar diskrimineringsupplevelser med syfte att bibehålla känslan av personlig kontroll (se Herberts 2020, 193).
- 32 Herberts 2020, 207.
- 33 Pitkänen & Westinen 2017, 14.
- 34 Se även Herberts 2020, 196.
- 35 Se även Saukkonen 2011, 32.
- 36 Herberts (2020, 203) belyser diskussionen om att språkfrågan blivit praktisk istället för principiell.
- 37 Himmelroos och Strandberg 2020, 33–34, 41.
- 38 Se Pitkänen & Westinen 2017, 14; Himmelroos & Strandberg 2020.
- 39 Fagerholm 2020, 179.
- 40 Strandberg & Himmelroos 2020, 148, von Schoultz 159–160.
- 41 (Fagerholm 2020, 167; Herberts 2020, 202; Himmelroos och Strandberg 2020, 22; Grönlund & Karvonen 2020, 216).
- 42 Bäck & Karv 2020, 77–78.
- 43 Herberts 2020, 210.
- 44 Fagerholm 2020, 179, 182, 184–185.
- 45 Fagerholm 2020, 178–179.
- 46 Grönlund och Karvonen 2020, 222.
- 47 Herberts 2020, 195.
- 48 Se Fagerholm 2020, 178.
- 49 Herberts 2020, 201–202.
- 50 Se även Fagerholm 2020, 179.
- 51 Se även Herberts 2020, 200 och Fagerholm 2020, 178.
- 52 Pitkänen och Westinen 2020, 26.
- 53 Se även Saukkonen 2011, 31.
- 54 Pitkänen & Westinen 2017, 30.
- 55 Fenomenologisk teori om sociala relationer talar om *perspektivens utbytbarhet*, med hänvisning till kapaciteten att leva sig in i en annans synsätt (se Schütz 1962).
- 56 Se även Saukkonen 2011, 29–30.
- 57 Herberts 2020, 200.
- 58 Himmelroos och Strandberg 2020.

magma